અરુણપ્રશ્ન:

તૈત્તરીય અરણ્યકમ

ૐ ભદ્રં કર્ણેભિ: શ્રુણુયામ દેવા: । ભદ્રં પશ્યેમાક્ષભિર્યજત્રા: ।
સ્થિરૈરઙ્ગૈસ્તુષ્ટુવાગંસસ્તનૂભિ: । વ્યશેમ દેવહિતં યદાયુ: । સ્વસ્તિ ન ઈન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવા: ।
સ્વસ્તિ ન: પૂષા વિશ્વવેદા: । સ્વસ્તિ નસ્તાર્ક્ષ્યો અરિષ્ટનેમિ: । સ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ ॥

ૐ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ: ॥

ૐ ભદ્રં કર્ણેભિ: શ્રુણુયામ દેવા: । ભદ્રં પશ્યેમાક્ષભિર્યજત્રા: ।
સ્થિરૈરઙ્ગૈસ્તુષ્ટુવાગંસસ્તનૂભિ: । વ્યશેમ દેવહિતં યદાયુ: । સ્વસ્તિ ન ઈન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવા: ।
સ્વસ્તિ ન: પૂષા વિશ્વવેદા: । સ્વસ્તિ નસ્તાર્ક્ષ્યો અરિષ્ટનેમિ: । સ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ ।
આપમાપામપ: સર્વા: । અસ્માદસ્માદિતોટમુત: ॥ ૧ ॥

અગ્નિર્વાયુશ્ચ સૂર્યશ્ચ । સહ સંચરસ્કરર્દ્ધિયા । વાય્વશ્વા રશ્મિપતય: । મરીચ્યાત્માનો અદ્રુહ: ।
દેવીર્ભુવનસૂવરી: । પુત્રવત્યાય મે સુત । મહાનામ્નીર્મહામાના: । મહસો મહસસ્સ્વ: । દેવી:
પર્જન્યસૂવરી: । પુત્રવત્યાય મે સુત ॥ ૨ ॥

અપાશ્નચુષ્ણિમપા રક્ષ: । અપાશ્નચુષ્ણિમપારઘમ । અપાઘ્રામપ ચાર્વિતમ । અપદેવીરિતો હિત ।
વજ્રં દેવીરજીતાગશ્ચ । ભુવનં દેવસૂવરી: । આદિત્યાનદિતિં દેવીમ । યોનિનોર્ધ્વમુદીષત ।
શિવાનશ્શન્તમા ભવન્તુ । દિવ્યા આપ ઓષધય: । સુમૃડીકા સરસ્વતિ । મા તે વ્યોમ સંદૃશિ
॥ ૩ ॥

સ્મૃતિ: પ્રત્યક્ષમૈતિહ્યમ । અનુમાનશ્ચતુષ્ટયમ । એતૈરાદિત્યમણ્ડલમ । સર્વૈરેવ વિધાસ્યતે ।
સૂર્યો મરીચિમાદત્તે । સર્વસ્માદ્ભુવનાદધિ । તસ્યા: પાકવિશેષેણ । સ્મૃતં કાલવિશેષણમ ।
નદીવ પ્રભવાત્કાચિત । અક્ષય્યાત્સ્યન્દતે યથા ॥ ૪ ॥

તાન્નદ્યોટભિસમાયન્તિ । સોરુસ્સતી ન નિવર્તતે એવન્નાનાસમુત્થાના: । કાલાસ્સંવત્સરગ્ગ
શ્રિતા: । અણુશશ્ચ મહશશ્ચ । સર્વે સમવયન્ત્રિતમ । સતૈસ્સર્વૈસ્સમાવિષ્ટ: । ઊરુસ્સન્ન
નિવર્તતે અધિસંવત્સરં વિદ્યાત । તદેવ લક્ષણે ॥ ૫ ॥

અણુભિશ્ચ મહદ્ભિશ્ચ । સમારૂઢઃ પ્રદૃશ્યતે । સંવત્સરઃ પ્રત્યક્ષેણ । નાધિસત્વઃ પ્રદૃશ્યતે । પટરો વિક્લિધઃ પિઙ્ગઃ । એતદ્વરુણલક્ષણમ । અત્રૈતદુપદૃશ્યતે । સહસ્રં તત્ર નીયતે । એકગંહિ શિરો નાના મુખે । કૃત્સ્નં તદૃતુલક્ષણમ ॥ ૬ ॥

ઉભયતસ્સપ્તેન્દ્રિયાણિ । જલ્પિતં ત્વેવ દિહ્યતે । શુકલકૃષ્ણે સંવત્સરસ્ય । દક્ષિણવામયોઃ પાર્શ્વયોઃ । તસ્યૈષા ભવતિ । શુક્રં તે અન્યદ્યજતં તે અન્યત । વિષુરૂપે અહની દ્યૌરિવાસિ । વિશ્વા હિ માયા અવસિ સ્વધાવઃ । ભદ્રા તે પૂષન્નિહ રાતિરસ્ત્વિતિ । નાત્ર ભુવનમ । ન પૂષા । ન પશવઃ । નાદિત્યસ્સંવત્સર એવ પ્રત્યક્ષેણ પ્રિયતમં વિદ્યાત । એતદ્વૈ સંવત્સરસ્ય પ્રિયતમગં રૂપમ । યોટસ્ય મહાનર્થ ઉત્પત્સ્યમાનો ભવતિ । ઈદં પુણ્યં કુરુષ્વેતિ । તમાહરણં દદ્યાત ॥ ૭ ॥

સાકંજાનાગં સપ્તથમાહુરેકજમ । ષડ્યમા ઋષયો દેવજા ઈતિ । તેષામિષ્ટાનિ વિહિતાનિ ધામશઃ । સ્થાત્રે રેજન્તે વિકૃતાનિ રૂપશઃ । કો નુ મર્યા અમિથિતઃ । સખા સખાયમબ્રવીત । જહાકો અસ્મ દીષતે । યસ્તિત્યાજ સખિવિદગં સખાયમ । ન તસ્ય વાચ્યપિ ભાગો અસ્તિ । યદીગં શૃણોત્યલકગં શૃણોતિ ॥ ૮ ॥

ન હિ પ્રવેદ સુકૃતસ્ય પન્થામિતિ । ઋતુર્‍ઋતુના નુદ્યમાનઃ । વિનનાદાભિધાવઃ । ષષ્ટિશ્ચ ત્રિગંશકા વલ્ગાઃ । શુકલકૃષ્ણૌ ચ ષાષ્ટિકૌ । સારાગવસ્ત્રૈર્જરદક્ષઃ । વસન્તો વસુભિસ્સહ સંવત્સરસ્ય સવિતુઃ । પ્રૈષકૃત્પ્રથમઃ સ્મૃતઃ । અમૂનાદયતેત્યન્યાન ॥ ૯ ॥

અમૂગશ્ચ પરિરક્ષતઃ । એતા વાચઃ પ્રયુજ્યન્તે । યત્રૈતદુપદૃશ્યતે । એતદેવ વિજાનીયાત । પ્રમાણં કાલપર્યયે । વિશેષણં તુ વક્ષ્યામઃ । ઋતૂનાં તન્નિબોધત । શુકલવાસા રુદ્રગણઃ । ગ્રીષ્મેણાટટવર્તતે સહ । નિજહન પૃથિવીગં સર્વામ ॥ ૧૦ ॥

જ્યોતિષાટપ્રતિખ્યેન સઃ । વિશ્વરૂપાણિ વાસાગંસિ । આદિત્યાનાં નિબોધત । સંવત્સરીણં કર્મફલમ । વર્‍ષાભિર્દદતાગં સહ । અદુઃખો દુઃખચક્ષુરિવ । તદ્માટટપીત ઈવ દૃશ્યતે । શીતેનાવ્યથયન્નિવ । રુરુદક્ષ ઈવ દૃશ્યતે । હ્લાદયતે જ્વલતશ્ચૈવ । શામ્યતશ્ચાસ્ય ચક્ષુષી । યા વૈ પ્રજા ભ્રગ્ગ્શ્યન્તે । સંવત્સરાત્તા ભ્રગ્ગ્શ્યન્તે । યાઃ પ્રતિતિષ્ઠન્તિ । સંવત્સરે તાઃ પ્રતિતિષ્ઠન્તિ । વર્ષાભ્ય ઈત્યર્થઃ ॥ ૧૧ ॥

અક્ષિદુ:ખોત્થિતસ્ચૈવ । વિપ્રસન્ને કનીનિકે । આઙ્ક્તેચાદ્રણં નાસ્તિ । ઋભૂણાં તન્નિબોધત ।
કનકાભાનિ વાસાગંસિ । અહતાનિ નિભોદત । અન્નમશ્નીત મૃજ્મીત । અહં વો જીવનપ્રદ: ।
એતા વાચ: પ્રયુજ્યન્તે । શરદ્યત્રોપદૃશ્યતે ॥ ૧૨ ॥

અભિધૂન્વન્તોઽભિઘ્નન્ત ઈવ । વાતવન્તો મરુદ્રણા: । અમુતો જેતુમિષુમુખમિવ । સન્નદ્ધાસ્સહ
દદૃશે હ । અપધ્વસ્તૈર્વસ્તિવર્ણૈરિવ । વિશિખાસ: કપર્દિન: । અકુદ્ધસ્ય ચોત્સ્યમાનસ્ય ।
કુદ્ધસ્યેવ લોહિની । હેમતશ્ચક્ષુષી વિદ્યાત । અક્ષણયો:, ક્ષિપણોરિવ ॥ ૧૩ ॥

દુર્ભિક્ષં દેવલોકેષુ । મનૂનામુદકં ગૃહે । એતા વાચ: પ્રવદન્તી: । વૈદ્યુતો યાન્તિ શૈશિરી: । તા
અગ્નિ: પવમાના અન્વૈક્ષત । ઈહ જીવિકામપરિશ્ચન । તસ્ચૈષા ભવતિ । ઈહેહવસ્સ્વતપસ: ।
મરુતસ્સૂર્યત્વચ: । શર્મ સપ્રથા આવૃણે ॥ ૧૪ ॥

અતિતામ્રાણિ વાસાગંસિ । અષ્ટિવજ્રિશતઘ્નિ ચ । વિશ્વે દેવા વિપ્રહરન્તિ । અગ્નિજિવ્હા
અસશ્ચત । નૈવ દેવો ન મર્ત્ય: । ન રાજા વરુણો વિભુ: । નાગ્નિર્નેન્દ્રો ન પવમાન: ।
માતૃક્કચ્ચન વિદ્યતે । દિવ્યસ્ચૈકા ધનુરાર્ત્નિ: । પૃથિવ્યામપરા શ્રિતા ॥ ૧૫ ॥

તસ્યેન્દ્રો વમ્રિરૂપેણ । ધનુર્જ્યાર્મછિનથ્સ્વયમ । તદિન્દ્રધનુરિત્યજમ । અભ્રવર્ણેષુ ચક્ષતે ।
એતદેવ શંયોર્બાર્ર્હસ્પત્યસ્ય । એતદ્રુદ્રસ્ય ધનુ: । રુદ્રસ્ય ત્વેવ ધનુરાર્ત્નિ: । શિર ઉત્પિપેષ ।
સ પ્રવર્ગ્યોઽભવત । તસ્માદ્યસ્સપ્રવર્ગ્યેણ યજ્ઞેન યજતે । રુદ્રસ્ય સ શિર: પ્રતિદધાતિ ।
નૈન્ગં રુદ્ર આરુકો ભવતિ । ય એવં વેદ ॥ ૧૬ ॥

અત્યૂર્ધ્વાક્ષોઽતિરશ્ચાત । શિશિર: પ્રદૃશ્યતે । નૈવ રોપં ન વાસાગંસિ । ન ચક્ષુ: પ્રતિદૃશ્યતે ।
અન્યોન્યં તુ ન હિગ્ગ્સ્રાત: । સતસ્તદ્દેવલક્ષણમ । લોહિતોઽક્ષિણ શારશીર્ષ્ણિ: । સૂર્યસ્યોદયનં
પ્રતિ । ત્વં કરોષિન્યઞ્જલિકામ । ત્વં કરોષિ નિજાનુકામ ॥ ૧૭ ॥

નિજાનુકામેન્યઞ્જલિકા । અમી વાચમુપાસતામિતિ । તસ્મૈ સર્વ ઋતવો નમન્તે ।
મર્યાદાકરત્વાત્પ્રપુરોધામ । બ્રાહ્મણ આપ્નોતિ । ય એવં વેદ । સ ખલુ સંવત્સર
અતૈસ્સેનાનીભિસ્સહ । ઈન્દ્રાય સર્વાન્કામાનભિવહતિ । સ દ્રપ્સ: । તસ્ચૈષા ભવતિ ॥ ૧૮ ॥

અવદ્રપ્સો અગંશુમતીમતિષ્ઠત । ઈયાન: કૃષ્ણો દશભિસ્સહસ્રૈ: । આવર્તમિન્દ્ર: શચ્યા
ધમન્તમ । ઉપસ્નુહિ તં નૃમણામથદ્રામિતિ । એતયૈવેન્દ્ર: સલાવૃક્યા સહ । અસુરાન

પરિવૃશ્ચતિ । પૃથિવ્યગંશુમતી । તામન્વવસ્થિતઃ સંવત્સરો દિવં ચ । નૈવં વિદુષાટ્ટચાર્યાન્તેવાસિનૌ અન્યોન્યસ્મૈ દ્રુહ્યાતામ । યો દ્રુહ્યતિ । ભ્રશ્યતે સ્વર્ગાલ્લોકાત । ઈત્યૃતુમણ્ડલાનિ । સૂર્યમણ્ડલાન્યાખ્યાયિકાઃ । અત ઊર્ધ્વગં–સનિર્વચના: ॥ ૧૯ ॥

આરોગો ભ્રાજ: પટર: પતઙ્ગઃ । સ્વર્ણરો જ્યોતિષીમાન વિભાસઃ । તે અસ્મૈ સર્વે દિવમાતપન્તિ । ઊર્જં દુહાના અનપસ્ફુરન્ત ઈતિ । કશ્યપોટષ્ટમ: । સ મહામેરું ન જહાતિ । તસ્યૈષા ભવતિ । યત્તેશિલ્પંકશ્યપ રોચનાવત । ઈન્દ્રિયાવત્પુષ્કલં ચિત્રભાનુ । યસ્મિન્ત્સૂર્યા અર્પિતાસ્સપ્ત સાકમ ॥ ૨૦ ॥

તસ્મિન રાજાનમધિવિશ્રયેમમિતિ । તે અસ્મૈ સર્વે કશ્યપાજ્જ્યોતિર્લભન્તે । તાન્ત્સોમ: કશ્યપાદધિનિર્દ્ધમતિ । ભ્રસ્તાકર્મકૃદિવૈવમ । પ્રાણો જીવાનીન્દ્રિયજીવાનિ । સપ્ત શીર્ષણ્યા: પ્રાણા: । સૂર્યા ઈત્યાચાર્યા: । અપશ્યમહમેતાન્ત્સપ્ત સૂર્યાનિતિ । પઞ્ચકર્ણો વાત્સ્યાયન: । સપ્તકર્ણશ્ચ પ્લાક્ષિ: ॥ ૨૧ ॥

આનુશ્રવિક એવ નૌ કશ્યપ ઈતિ । ઉભૌ વેદયિતે । ન હિ શેકુમિવ મહામેરું ગન્તુમ । અપશ્યમહમેત્સૂર્યમણ્ડલં પરિવર્તમાનમ । ગાર્ગ્ય: પ્રાણત્રાતઃ । ગચ્છન્ત મહામેરુમ । એકં ચાજહતમ । ભ્રાજપટરપતઙ્ગા નિહને । તિષ્ઠન્નાતપન્તિ । તસ્માદિહહ તપ્ત્રિતપા: ॥ ૨૨ ॥

અમુત્રેતરે । તસ્માદિહાતપ્ત્રિતપા: । તેષામેષા ભવતિ । સપ્ત સૂર્યા દિવમનુપ્રવિષ્ટા: । તાનન્વેતિ પથિભિર્દક્ષિણાવાન । તે અસ્મૈ સર્વે ઘૃતમાતપન્તિ । ઊર્જં દુહાના અનપસ્ફુરન્ત ઈતિ । સપ્તર્ત્વિજસ્સૂર્યા ઈત્યાચાર્યા: । તેષામેષા ભવતિ । સપ્ત દિશો નાનાસૂર્યા: ॥ ૨૩ ॥

સપ્ત હોતાર ઋત્વિજ: । દેવા આદિત્યા તે સપ્ત । તેભિસ્સોમાભીરક્ષણ ઈતિ । તદપ્યામ્નાયઃ । દિગ્ભ્રાજ: ઋતૂન કરોતિ । એતયૈવાવૃતા સહસ્રસૂર્યતાયા ઈતિ વૈશંપાયન: । તસ્યૈષા ભવતિ । યદ્દ્યાવ ઈન્દ્ર તે શતગંશતં ભૂમી: । ઉતસ્યુ: । નત્વા વજ્રિન સહસ્રગં સૂર્યા: ॥ ૨૪ ॥

અનુનજાતમષ્ટ રોદસી ઈતિ । નાનાલિઙ્ગત્વાદૃતૂનાં નાનાસૂર્યત્વમ । અષ્ટૌ તુ વ્યવસિતા ઈતિ । સૂર્યમણ્ડલાન્યષ્ટાત ઊર્ધ્વમ । તેષામેષા ભવતિ । ચિત્રં દેવાનામુદગાદનીકમ । ચક્ષુર્મિત્રસ્ય વરુણસ્યાગ્નેઃ । આપ્રા દ્યાવાપૃથિવી અન્તરિક્ષમ । સૂર્ય આત્મા જગતસ્તસ્થુષશ્ચેતિ ॥ ૨૫ ॥

ક્વેદમભ્રન્નિવિશતે । ક્વાચગં સંવત્સરો મિથ: । ક્વાહ: ક્વેચન્દેવ–રાત્રી । ક્વ માસા ઋતવ: શ્રિતા: । અર્દ્ધમાસા મુહૂર્તા: । નિમેષાસ્તુટિભિસ્સહ । ક્વેમા આપો નિવિશન્તે । ચદીતો ચાન્તિ સંપ્રતિ । કાલા અપ્સુનિવિશન્તે । આપસ્સૂર્યે સમાહિતા: ॥ ૨૬ ॥

અભ્રાણ્ચપ: પ્રપદ્યન્તે । વિદ્યુત્સૂર્યે સમાહિતા । અનવર્ણે ઈમે ભૂમી । ઈચં ચાટસૌ ચ રોદસી । કિગ્ગ્સ્વિદત્રાન્તરા ભૂતમ । ચેનેમે વિધૃતે ઉભે । વિષ્ણુના વિધૃતે ભૂમી । ઈતિ વત્સસ્ચ વેદના । ઈરાવતી ધેનુમતી હિ ભૂતમ । સૂચવસિની મનુષે દશસ્ચે ॥ ૨૭ ॥

વ્યષ્ટભ્નાદ્રોદસી વિષ્ણવેતે । દાધર્થ પૃથિવીમભિતો મચૂખૈ: । કિન્તદ્વિષ્ણોર્બલમાહુ: । કા દીપ્તિ: કિં પરાચણમ । એકો ચદ્ધારચદ્દેવ: । રેજતી રોદસી ઉભે । વાતાદ્વિષ્ણોર્બલમાહુ: । અક્ષરાદીપ્તિરુચ્ચતે । ત્રિપદાદ્ધારચદ્દેવ: । ચદ્વિષ્ણોરેકમુત્તમમ ॥ ૨૮ ॥

અગ્નચો વાચવશ્ચૈવ । એતદસ્ચ પરાચણમ । પૃચ્છામિ ત્વા પરં મૃત્યુમ । અવમં મધ્યમઞ્ચતુમ । લોકશ્ચ પુણ્ચપાપાનામ । એતત્પૃચ્છામિ સંપ્રતિ । અમુમાહુ: પરં મૃત્યુમ । પવમાનં તુ મધ્યમમ । અગ્નિરેવાવમો મૃત્યુ: । ચન્દ્રમાશ્ચતુરુચ્ચતે ॥ ૨૯ ॥

અનાભોગા: પરં મૃત્યુમ ।પાપાસ્સચંચન્તિ સર્વદા । આભોગાસ્ત્વેવ સંચન્તિ । ચત્ર પુણ્ચકૃતો જના: । તતો મધ્યમમાચન્તિ । ચતુમગ્નિં ચ સંપ્રતિ । પૃચ્છામિ ત્વા પાપકૃત: । ચત્ર ચાતચતે ચમ: । ત્વન્નસ્તદ્બ્રહ્મન પ્રબૂહિ । ચદિ વેત્થાટસતો ગૃહાન ॥ ૩૦ ॥

કશ્ચપાદુદિતાસ્સૂર્ચા: । પાપાન્નિર્ઘ્નન્તિ સર્વદા । રોદસ્ચોરન્ત–ર્દેશેષુ । તત્ર ન્ચસ્ચન્તે વાસવૈ: । તેટશરીરા: પ્રપદ્યન્તે । ચથાટપુણ્ચસ્ચ કર્મણ: । અપાણ્ચપાદકેશાસ: । તત્ર તેચોનિજા જના: । મૃત્વા પુનર્મૃત્યુમાપદ્યન્તે । અદ્યમાનાસ્સ્વકર્મભિ: ॥ ૩૧ ॥

આશાતિકા: ક્રિમચ ઈવ । તત: પૂચન્તે વાસવૈ: અપૈતં મૃત્યું જચતિ । ચ એવં વેદ । સ ખલ્વૈવં વિદ્બ્રાહ્મણ: । દીર્ઘશ્રુતમો ભવતિ । કશ્ચપસ્ચાતિથિસ્સિદ્ધગમનસ્સિદ્ધાગમન: । તસ્ચૈષા ભવતિ । આ–ચસ્મિન્થ્સપ્ત વાસવા: । રોહન્તિ પૂર્વ્ચા રુહ: ॥ ૩૨ ॥

ઋષિર હ દીર્ઘશ્રુત્તમ: । ઈન્દ્રસ્ચ ઘર્મો અતિથિરિતિ । કશ્ચપ: પશ્ચકો ભવતિ । ચત્સર્વં પરિપશ્ચતીતિ સૌક્ષ્મ્ચાત । અથાગ્નેરષ્ટ–પુરુષસ્ચ । તસ્ચૈષા ભવતિ । અગ્ને નચ સુપથા

રાયે અસ્માન । વિશ્વાનિ દેવ વયુનાનિ । વિદ્વાન । યુયોધ્યસ્મજ્જુહુરાણમેનઃ । ભૂયિષ્ઠાન્તે નમ ઉક્તિં વિધેમેતિ ॥ ૩૩ ॥

અગ્નિશ્ચ જાતવેદાશ્ચ । સહોજા અજિરાપ્રભુઃ । વૈશ્વાનરો નર્યાપાશ્ચ । પઙ્ક્તિરાધાશ્ચ સપ્તમઃ વિસર્પેવાટષ્ટમોટગ્નીનામ । એતેટષ્ટૌ વસવઃ, ક્ષિતા ઈતિ । યથર્ત્વેવાગ્નેરર્ચિર્વર્ણ–વિશેષાઃ । નીલાર્ચિશ્ચ પીતકાર્ચિશ્ચેતિ । અથ વાયો–રેકાદશપુરુષસ્યૈ–કાદશસ્ત્રીકસ્ય । પ્રભ્રાજમાના વ્યવદાતાઃ ॥ ૩૪ ॥

યાશ્ચ વાસુકિવૈદ્યુતાઃ । રજતાઃ પરુષાઃ શ્યામાઃ । કપિલા અતિલોહિતાઃ । ઊર્ધ્વા અવપતન્તાશ્ચ । વૈદ્યુત ઈત્યેકાદશ । નૈનં વૈદ્યુતો હિનસ્તિ । ય એવં વેદ । સ હોવાચ વ્યાસઃ પારાશર્યઃ । વિદ્યુદ્વધમેવાહં મૃત્યુમાચ્છમિતિ । ન ત્વકામગંહન્તિ ॥ ૩૫ ॥

ય એવં વેદ । અથ ગન્ધર્વગણાઃ । સ્વાનભ્રાટ । અઙ્ઘારિર્બમ્ભારિઃ । હસ્તસ્સુહસ્તઃ । કૃશાનુર્વિશ્વાવસુઃ । મૂર્ધન્વાન્થ્સૂર્યવર્ચાઃ । કૃતિરિત્યેકાદશ ગન્ધર્વગણાઃ । દેવાશ્ચ મહાદેવાઃ । રશ્મયશ્ચ દેવા ગરગિરઃ ॥ ૩૬ ॥

નૈનં ગરો હિનસ્તિ । ય એવં વેદ । ગૌરી મિમાય સલિલાનિ તક્ષતી । એકપદી દ્વિપદી સા ચતુષ્પદી । અષ્ટાપદી નવપદી બભૂવુષી । સહસ્રાક્ષારા પરમે વ્યોમન્નિતિ । વાચો વિશેષણમ । અથ નિગદવ્યાખ્યાતાઃ । તાનનુક્રમિષ્યામઃ । વરાહવસ્સવતપસઃ ॥ ૩૭ ॥

વિદ્યુન્મહસો ધૂપયઃ । શ્વાપયો ગૃહમેધાશ્ચેત્યેતે । યે ચેમેટશિમવિદ્વિષઃ । પર્જન્યાસ્સપ્ત પૃથિવીમભિર્ષન્તિ । વૃષ્ટિભિરતિ । એતયૈવ વિભક્તિવિપરીતાઃ । સપ્તભિર્વા તૈરુદીરિતાઃ । અમૂન્લોકાનભિ વર્ષન્તિ । તેષામેષા ભવતિ । સમાનમેતદુદકમ ॥ ૩૮ ॥

ઉચ્ચૈત્યવચાહભિઃ । ભૂમિં પર્જન્યા જિન્વન્તિ । દિવં જિન્વન્ત્યગ્નય ઈતિ । યદક્ષરં ભૂતકૃતમ । વિશ્વે દેવા ઉપાસતે । મહર્ષિમસ્ય ગોપ્તારમ । જમદગ્નિમકુર્વત । જમદગ્નિરાપ્યાયતે । છન્દોભિશ્ચતુરુત્તરૈઃ । રાજ્ઞસ્સોમસ્ય તૃપ્તાસઃ ॥ ૩૯ ॥

બ્રહ્મણા વીર્યાવતા । શિવા નઃ પ્રદિશો દિશ ઃ । તચ્છંયોરાવૃણીમહે । ગાતું યજ્ઞાય । ગાતું યજ્ઞપતયે । દૈવીસ્વસ્તિરસ્તુ નઃ । સ્વસ્તિર્માનુષેભ્યઃ । ઊર્ધ્વં જિગાતુ ભેષજમ । શન્નો અસ્તુ દ્વિપદે । શં ચતુષ્પદે । સોમપા (૩) અસોમપા (૩) ઈતિ નિગદવ્યાખ્યાતાઃ ॥ ૪૦ ॥

સહસ્રવૃદિયં ભૂમિઃ । પરં વ્યોમ સહસ્રવૃત । અશ્વિના ભુજ્યૂ નાસત્યા । વિશ્વસ્ય જગતસ્પતી । જાયા ભૂમિઃ પતિર્વ્યોમ । મિથુનન્તા અતુર્યથુઃ । પુત્રો બૃહસ્પતી રુદ્રઃ । સરમા ઈતિ સ્ત્રીપુમમ । શુક્રં વામન્યદ્યજતં વામન્યત । વિષુરૂપે અહની દ્યૌરિવ સ્થઃ ॥ ૪૧ ॥

વિશ્વા હિ માયા અવથઃ સ્વધાવન્તૌ । ભદ્રા વાં પૂષણાવિહ રાતિરસ્તુ વાસાત્યૌ ચિત્રૌ જગતો નિધાનૌ । દ્યાવાભૂમી ચરથઃ સગં સખાયૌ । તાવશ્વિના રાસભાશ્વા હવં મે । શુભસ્પતી આગતગં સૂર્યયા સહ । ત્યગ્રોહ ભુજ્યુમશ્વિનોદમેઘે । રયિન્ન કશ્ચિન્મમૃવાં (૨) અવાહાઃ । તમૂહથુર્નૌભિરાત્મન્વતીભિઃ । અન્તરિક્ષપ્રુડ્ભિરપોદકાભિઃ ॥ ૪૨ ॥

તિસ્રઃ, ક્ષપસ્ત્રિરહાતિવ્રજદ્ભિઃ । નાસત્યા ભુજ્યુમૂહથુઃ પતઙ્ગૈઃ । સમુદ્રસ્ય ધન્વન્નાર્દ્રસ્ય પારે । ત્રિભીરથૈશ્શતપદ્ભિઃ ષડશ્વૈઃ । સવિતારં વિતન્વન્તમ । અનુબધ્નાતિ શાંબરઃ । આપપૂર્ષંબરશ્ચૈવ । સવિતારેપસોટભવત । ત્યગં સુતૃપ્તં વિદિત્વૈવ । બહુસોમ ગિરં વશી ॥ ૪૩ ॥

અન્વેતિ તુગ્રો વક્રિયાન્તમ । આયસૂયાન્ત્સોમતૃપ્સુષુ । સ સઙ્ગ્રામસ્તમોદ્યોટત્યોતઃ । વાચો ગાઃ પિપાતિ તત । સ તદ્ગોભિસ્સ્તવાટત્યેત્યન્યે । રક્ષસાનન્વિતાશ્ચ યે । અન્વેતિ પરિવૃત્યાટસ્તઃ । એવમતૌસ્થો અશ્વિના । તે એતે દ્યુઃપૃથિવ્યોઃ । અહરહર્ગર્ભન્દધાથે ॥ ૪૪ ॥

તયોરેતૌ વત્સાવહોરાત્રે । પૃથિવ્યા અહઃ । દિવો રાત્રિઃ । તા અવિસૃષ્ઠૌ । દમ્પતી એવ ભવતઃ । તયોરેતૌ વત્સૌ । અગ્નિસ્યા–દિત્યશ્ચ । રાત્રેર્વત્સઃ । શ્વેત આદિત્યઃ । અહોટગ્નિઃ ॥ ૪૫ ॥

તામ્રો અરુણઃ । તા અવિસૃષ્ટૌ । દમ્પતી એવ ભવતઃ । તયોરેતૌ વત્સૌ । વૃત્રશ્ચ વૈદ્યુતશ્ચ । અગ્નેર્વૃત્રઃ । વૈદ્યુત આદિત્યસ્ય । તા અવિસૃષ્ટૌ । દમ્પતી એવ ભવતઃ । તયોરેતૌ વત્સૌ ॥ ૪૬ ॥

ઉષ્મા ચ નીહારશ્ચ । વૃત્રસ્યોષ્મા । વૈદ્યુતસ્ય નીહારઃ । તૌ તાવેવ પ્રતિપદ્યેતે । સેયગંરાત્રી ગર્ભિણી પુત્રેણ સંવસતિ । તસ્યા વા એતદુલ્બણમ । યદ્રાત્રૌ રશ્મયઃ । યથા ગોર્ગર્ભિણ્યા ઉલ્બણમ । એવમેતસ્યા ઉલ્બણમ । પ્રજયિષ્ણુઃ પ્રજયા ચ પશુભિશ્ચ ભવતિ । ય એવં વેદ । એતમુદ્યન્તમપિયન્તં ચેતિ । આદિત્યઃ પુણ્યસ્ય વત્સઃ । અથ પવિત્રાઙ્ગિરસઃ ॥ ૪૭ ॥

પવિત્રવન્તઃ પરિવાજમાસતે । પિતૈષાં પ્રત્નો અભિરક્ષતિ વ્રતમ । મહસ્સમુદ્રં વરુણસ્તિરોદધે । ધીરા ઈચ્છેકુર્ધરુણેષ્વારભમ । પવિત્રં તે વિતતં બ્રહ્મણસ્પતે । પ્રભુર્ગાત્રાણિ પર્યેષિવિશ્વતઃ ।

અતપ્તતનૂર્ન તદામો અશ્નુતે । શૃતાસ ઈદ્વહન્તસ્તત્સમાશત । બ્રહ્મા દેવાનામ । અસતસ્સદ્યે તતક્ષુઃ ॥ ૪૮ ॥

ઋષયસ્સપ્તાત્રિશ્ચ યત । સર્વેઽત્રયો અગસ્ત્યશ્ચ । નક્ષત્રૈશ્શઙ્કૃતોઽવસન । અથ સવિતુઃ શ્યાવાશ્વસ્યાઽવર્તિકામસ્ય । અમી ય ઋક્શ નિહિતાસ ઉચ્ચા । નક્તં દદૃશ્રે કુહાચિદ્દિવેયુઃ । અદબ્ધાનિ વરુણસ્ય વ્રતાનિ । વિચાકશચ્ચન્દ્રમા નક્ષત્રમેતિ । તત્સવિતુર્વરેણ્યમ । ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ ॥ ૪૯ ॥

ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત । તત્સવિતુર્વૃણીમહે । વયન્દેવસ્ય ભોજનમ । શ્રેષ્ઠગંસર્વધાતમમ । તુરં ભગસ્ય ધીમહિ । અપાગૂહત સવિતા તૃભીન । સર્વાન્દિવો અન્ધસઃ । નક્તન્યાન્યભવન્દૃશે । અસ્થ્યસ્થ્ના સંભવિષ્યામઃ । નામ નામૈવ નામ મે ॥ ૫૦ ॥

નપુગંસકં પુમાગ્સ્ત્રસ્મિ । સ્થાવરોઽસ્મ્યથ જઙ્ગમઃ । યજેઽયક્ષિ યષ્ટાહે ચ । મયા ભૂતાન્યયક્ષત । પશવો મમ ભૂતાનિ । અનૂબન્ધ્યોઽસ્મ્યહં વિભુઃ । સ્ત્રિસ્સતીઃ । તા ઉમે પુગંસ આહુઃ । પશ્યદક્ષણ્વાન્નવિચેતદન્ધઃ । કવિર્યઃ પુત્રસ્સ ઈમા ચિકેત ॥ ૫૧ ॥

યસ્તા વિજાનાથ્સવિતુઃ પિતાસત । અન્ધો મણિમવિન્દત । તમનઙ્ગુલિરાવયત । અગ્રીવઃ પ્રત્યમુઞ્ચત । તમજિવ્હા અસશ્ચત । ઊર્ધ્વમૂલમવાક્છાખમ । વૃક્ષં યો વેદ સમ્પ્રતિ । ન સ જાતુ જનઃ શ્રદ્દધ્યાત । મૃત્યુર્મા મારયાદિતિઃ । હસિતગંરુદિતઙ્ગીતમ ॥ ૫૨ ॥

વીણાપણવલાસિતમ । મૃતઞ્જીવં ચ યક્તિંચિત । અઙ્ગાનિ સ્નેવ વિદ્ધિ તત । અતૃષ્યગ્ગસ્તૃષ્યધ્યાયત । અસ્માજ્જાતા મે મિથૂ ચરન્ન । પુત્રો નિરૃત્યા વૈદેહઃ । અચેતા યશ્ચ ચેતનઃ । સ તં મણિમવિન્દત । સોઽનઙ્ગુલિરાવયત । સોઽગ્રીવઃ પ્રત્યમુઞ્ચત ॥ ૫૩ ॥

સોઽજિવ્હો અસશ્ચત । નૈતમૃષિં વિદિત્વા નગરં પ્રવિશેત । યદિ પ્રવિશેત । મિથૌ ચરિત્વા પ્રવિશેત । તથ્સમ્ભવસ્ય વ્રતમ । આતમગ્ને રથન્તિષ્ઠ । એકાશ્વમેકયોજનમ । એકચક્રમેકધુરમ । વાતધ્રાજિગતિં વિભો । ન રિષ્યતિ ન વ્યથતે ॥ ૫૪ ॥

નાસ્યાક્ષો યાતુ સજ્જતિ । યચ્છ્વેતાન્રોહિતાગ્શ્ચાગ્નેઃ । રથે યુક્ત્વાઽધિષ્ઠતિ । એકયા ચ દશભિશ્ચ સ્વભૂતે । દ્વાભ્યામિષ્ટયે વિગંશત્યા ચ । તિસૃભિશ્ચ વહસે ત્રિગંશતા ચ । નિયુદ્ભિર્વાયવિહતા વિમુઞ્ચ ॥ ૫૫ ॥

આતનુષ્વ પ્રતનુષ્વ । ઉદ્ધમાટટધમ સન્ધમ । આદિત્યે ચન્દ્રવર્ણાનામ । ગર્ભમાધેહિ યઃ પુમાન । ઈતસ્સિક્તગંસૂર્યગતમ । ચન્દ્રમસે રસઙ્કૃધિ । વારાદઞ્જનયાગ્રેટગ્નિમ । ય એકો રુદ્ર ઉચ્યતે । અસઙ્ખ્યાતાસ્સહસ્રાણિ । સ્મર્યતે ન ચ દૃશ્યતે ॥ ૫૬ ॥

એવમેતન્નિબોધત । આમન્દ્રૈરિન્દ્ર હરિભિઃ । યાહિ મયૂરરોમભિઃ । મા ત્વા કેચિન્નિયેમુરિન્ન પાશિબઃ । દધન્વેવ તા ઈહિ । મા મન્દ્રૈરિન્દ્ર હરિભિઃ । યામિ મયૂરરોમભિઃ । મા મા કેચિન્નિયેમુરિન્ન પાશિનઃ । નિધન્વેવ તાં (૨) ઈમિ । અણુભિશ્ચ મહદ્ભિશ્ચ ॥ ૫૭ ॥

નિઘૃષ્વૈરસમાયુતૈઃ । કાલૈર્હરિત્વમાપન્નૈઃ । ઈન્દ્રાયાહિ સહસ્રયુક । અગ્નિર્વિભ્રાષ્ટિવસનઃ । વાયુશ્વેતસિકદ્રુકઃ । સંવથ્સરો વિષૂવર્ણૈઃ । નિત્યાસ્તેટનુચરાસ્તવ । સુબ્રહ્મણ્યોગં સુબ્રહ્મણ્યોગં સુબ્રહ્મણ્યોમ । ઈન્દ્રાગચ્છ હરિવ આગચ્છ મેધાતિથેઃ । મેષ વૃષણશ્વસ્ય મેને ॥ ૫૮ ॥

ગૌરાવસ્કન્દિન્નહલ્યાયૈ જાર । કૌશિકબ્રાહ્મણ ગૌતમબ્રુવાણ । અરુણાશ્વા ઈહાગતાઃ । વસવઃ પૃથિવિક્ષિતઃ । અષ્ટૌદિગ્વાસસોટગ્નયઃ । અગ્નિશ્ચ જાતવેદાશ્ચેત્યેતે । તામ્રાશ્વાસ્તામ્રરથાઃ । તામ્રવર્ણાસ્તથાસિતાઃ । દણ્ડહસ્તાઃ ખાદગ્દતઃ । ઈતો રુદ્રાઃ પરાઙ્ગતાઃ ॥ ૫૯ ॥

ઉક્તગ્ગ્સ્થાનં પ્રમાણઞ્ચ પુર ઈત । બૃહસ્પતિશ્ચ સવિતા ચ । વિશ્વરૂપૈરિહાગતામ । રથોનોદકવર્ત્મના । અપ્સુષા ઈતિ તદ્દ્વયોઃ । ઉક્તો વેષો વાસાગંસિ ચ । કાલાવયવાનામિતઃ પ્રતીજ્યા । વાસાત્યા ઈત્યશ્વિનોઃ । કોટન્તરિક્ષે શબ્દઙ્કરોતીતિ । વાસિષ્ટૌ રૌહિણૌ મીમાગંસાઞ્ચક્રે । તસ્યષા ભવતિ । વાશ્રેવ વિદ્યુદિતિ । બ્રહ્મણ ઉપસ્તરણમસિ ॥ ૬૦ ॥ [અપક્રામતઃ ગર્ભિણ્યઃ]

અષ્ટયોનીમષ્ટપુત્રામ । અષ્ટપત્નીમિમાં મહીમ । અહં વેદ ન મે મૃત્યુઃ । નચામૃત્યુરઘાહરત । અષ્ટયોન્યષ્તપુત્રમ । અષ્ટપદિદમન્તરિક્ષમ । અહં વેદ ન મે મૃત્યુઃ । નચામૃત્યુરઘાહરત । અષ્ટયોનીમષ્ટપુત્રામ । અષ્ટપત્નીમમૂન્દિવમ ॥ ૬૧ ॥

અહં વેદ ન મે મૃત્યુઃ । નચામૃત્યુરઘાહરત । સુત્રામાણં મહીમૂષુ । અદિતિર્દ્યૌરદિતિરન્તરિક્ષમ । અદિતિર્માતા સ પિતા સ પુત્રઃ । વિશ્વે દેવા અદિતિઃ પઞ્ચજનાઃ । અદિતિર્જાતમદિતિર્જનિત્વમ । અષ્ટૌ પુત્રાસો અદિતેઃ । યે જાતાસ્તન્વઃ પરિ । દેવાં (૨) ઉપપ્રૈત્સપ્તભિઃ ॥ ૬૨ ॥

પરા માર્તાણમાસ્યત । સપ્તભિઃ પુત્રૈરદિતિઃ । ઉપપ્રૈત્પૂર્વ્યં યુગમ । પ્રજાયૈ મૃત્યવે તત । પરા માર્તાણ્ડમાભરદિતિ । તાનનુક્રમિષ્યામઃ । મિત્રશ્ચ વરુણશ્ચ । ધાતા ચાર્યામા ચ । અગંશશ્ચ ભગશ્ચ । ઈન્દ્રશ્ચ વિવસ્વાગ્શ્ચેત્યેતે । હિરણ્ય ગર્ભો હગંસશ્શુચિષત । બ્રહ્મજજ્ઞાનં તદિત્પદમિતિ ગર્ભઃ પ્રાજાપત્યઃ । અથ પુરુષઃ સપ્ત પુરુષઃ ॥ ૬૩ ॥ [યથાસ્થાનં ગર્ભિણ્યઃ]

યોટસૌ તપન્નુદેતિ । સ સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણાનાદાયોદેતિ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણાનાદાયોદગાઃ । અસૌ યોટસ્તમેતિ । સ સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણાનાદાયાટસ્તમેતિ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાનાનાદાયાટસ્તઙ્ગાઃ । અસૌ ય આપૂર્યતિ । સ સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાનૈરાપૂર્યતિ ॥ ૬૪ ॥

મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરાપૂરિષ્ઠાઃ । અસૌ યોટપક્ષીયતિ । સ સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપક્ષીયતિ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈ-રપક્ષેષ્ઠાઃ । અમૂનિ નક્ષત્રાણિ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પન્તિ ચોત્સર્પન્તિ ચ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપપ્રસૃપત મોત્સૃપત ॥ ૬૫ ॥

ઈમે માસાશ્ચાર્ધમાસાશ્ચ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પન્તિ ચોત્સર્પન્તિ ચ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપપ્રસૃપત મોત્સૃપત । ઈમ ઋતવઃ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પન્તિ ચોત્સર્પન્તિ ચ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપ પ્રસૃપત મોત્સૃપત । અયગં સંવત્સરઃ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પતિ ચોત્સર્પતિ ચ ॥ ૬૬ ॥

મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપપ્રસૃપ મોત્સૃપ । ઈદમહઃ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પતિ ચોત્સર્પતિ ચ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપપ્રસૃપ મોત્સૃપ । ઈયગંરાત્રિઃ । સર્વેષાં ભૂતાનાં પ્રાણૈરપપ્રસર્પતિ ચોત્સર્પતિ ચ । મા મે પ્રજાયા મા પશૂનામ । મા મમ પ્રાણૈરપપ્રસૃપ મોત્સૃપ । ૐ ભૂર્ભુવસ્સ્વઃ । એતદ્વો મિથુનં મા નો મિથુનગંરીઢ્વમ ॥ ૬૭ ॥

અથાદિત્યસ્યાષ્ટપુરુષસ્ય । વસૂનામાદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । રુદ્રાણામાદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । આદિત્યાનામાદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । સતાગંસત્યાનામ । આદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । અભિધૂન્વાતામભિઘ્નતામ । વાતવતાં મરુતામ । આદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ઋભૂણામાદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વિશ્વેષાન્દેવાનામ । આદિત્યાનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । સંવત્સરસ્ય

સવિતુઃ । આદિત્યસ્ય સ્વતેજસા ભાનિ । ૐ ભૂર્ભુવસ્સ્વઃ । રશ્મયો વો મિથુનં મા નો મિથુનગંરીઢ્વમ ॥ ૬૮ ॥

આરોગસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ભ્રાજસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પટરસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પતઙ્ગસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । સ્વર્ણસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । જ્યોતિષીમતસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વિભાસસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । કશ્યપસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ૐ ભૂર્ભુવસ્સ્વઃ । આપો વો મિથુનં મા નો મિથુનગંરીઢ્વમ ॥ ૬૯ ॥

અથ વાયોરેકાદશપુરુષસ્યૈકાદશસ્ત્રીકસ્ય । પ્રભ્રાજમાનાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વ્યવદાતાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વાસુકિવૈદ્યુતાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । રજતાનાગં રુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પરુષાણાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । શ્યામાનગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । કપિલાનાગં રુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । અતિલોહિતાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ઊર્ધ્વાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ ॥ ૭૦ ॥

અવપન્તાનાગંરુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વૈદ્યુતાનાગં રુદ્રાણાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પ્રભ્રાજમાનીનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વ્યવદાતીનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વાસુકિવૈદ્યુતીનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । રજતાનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પરુષાણાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । શ્યામાનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । કપિલાનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । અતિલોહિતીનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ઊર્ધ્વાનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । અવપતન્તીનાગંરુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વૈદ્યુતીનાગં રુદ્રાણીનાગ્સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । ૐ ભૂર્ભુવસ્સ્વઃ । રૂપાણિ વો મિથુનં મા નો મિથુનગંરીઢ્વમ ॥ ૭૧ ॥

અથાગ્નેરષ્ટપુરુષસ્ય । અગ્નેઃપૂર્વદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । જાતવેદસ ઉપદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । સહોજસો દક્ષિણદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । અજિરાપ્રભવ ઉપ્દિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વૈશ્વાનરસ્યાટપરદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । નર્યાપસ ઉપદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । પઙ્ક્તિરાધસ

ઉદગ્દિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ । વિસર્પિણ ઉપદિશ્યસ્ય સ્થાને સ્વતેજસા ભાનિ ।
ૐ ભૂર્ભુવસ્સ્વ: । દિશો વો મિથુનં મા નો મિથુનગંરીઢ્વમ ॥ ૭૨ ॥

દક્ષિણપૂર્વસ્યાન્દિશિ વિસર્પી નરક: । તસ્માન્ન: પરિપાહિ । દક્ષિણાપરસ્યાં દિશ્યવિસર્પી નરક: । તસ્માન્ન: પરિપાહિ । ઉત્તરપૂર્વસ્યાન્દિશિ વિષાદી નરક: । તસ્માન્ન: પરિપાહિ । ઉત્તરાપરસ્યાન્દિશ્યવિષાદી નરક: । તસ્માન્ન: પરિપાહિ । આ યસ્મિન્ત્સપ્ત વાસવા ઈન્દ્રિયાણિ શતક્રતવિત્યેતે ॥ ૭૩ ॥

ઈન્દ્રઘોષા વો વસુભિ: પુરસ્તાદુપદધતામ । મનોજવસો વ: પિતૃભિર્દક્ષિણત ઉપદધતામ । પ્રચેતા વો રુદ્રૈ: પશ્ચાદુપદધતામ । વિશ્વકર્મા વા આદિત્યરુત્તરત ઉપદધતામ । પ્રચેતા વો રુદ્રૈ: પશ્ચાદુપદધતામ । વિશ્વકર્મા વ આદિત્યરુત્તરત ઉપદધતામ । ત્વષ્ટા વો રૂપૈરુપરિષ્ટાદુપદધતામ । સંજ્ઞાનં વ: પશ્ચાદિતિ । આદિત્યસ્સર્વોટગ્નિ: પૃથિવ્યામ । વાયુરન્તરિક્ષે । સૂર્યો દિવિ । ચન્દ્રમા દિક્ષુ । નક્ષત્રાણિ સ્વલોકે । એવા હ્યેવ । એવા હ્યગ્ને । એવા હિ વાયો । એવા હીન્દ્ર । એવા હુ પૂષન । એવા હિ દેવા: ॥ ૭૪ ॥

આપમાપામપસ્સર્વા: । અસ્માદસ્માદિતોટમુત: । અગ્નિર્વાયુશ્ચ સૂર્યશ્ચ । સહ સઞ્ચસ્કરર્દ્ધિયા । વાય્વશ્વા રશ્મિપતય: । મરીચ્યાત્માનો અદ્રુહ: । દેવીર્ભુવનસૂવરી: । પુત્રવત્ત્વાય મે સુત । મહાનામ્નીર્મહામાના: । મહસો મહસસ્સ્વ: ॥ ૭૫ ॥

દેવી: પર્જન્યસૂવરી: । પુત્રવત્ત્વાય મે સુત । અપાટશ્ન્યુષ્ણિમપારક્ષ: । અપાટટશ્ન્યુષ્ણિમપારઘમ । અપાઘ્રામપચાટવર્તિમ । અપદેવીરિતો હિત । વજ્રન્દેવીરજીતાગ્શ્ચ । ભુવનન્દેવસૂવરી: । આદિત્યાનદિતિન્દેવીમ । યોનિનોર્ધ્વમુદીષત ॥ ૭૬ ॥

ભદ્રં કર્ણેભિ: શ્રુણુયામ દેવા: । ભદ્રં પશ્યેમાક્ષભિર્યજત્રા: । સ્થિરૈરઙ્ગૈસ્તુષ્ટુવાગંસસ્તનૂભિ: । વ્યશેમ દેવહિતં યદાયુ: । સ્વસ્તિ ન ઈન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવા: । સ્વસ્તિ ન: પૂષા વિશ્વવેદા: । સ્વસ્તિ નસ્તાક્ષ્ર્યો અરિષ્ટનેમિ: । સ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ । કેતવો અરુણાસશ્ચ । ઋષયો પ્રતિષ્ઠાગંશતધા હિ । સમાહિતાસો સહસ્રધાયસમ । શિવા નશ્શન્તમા ભવન્તુ । દિવ્યા આપ ઓષધય: । સુમૃડીકા સરસ્વતિ । મા તે વ્યોમ સન્દૃશિ ॥ ૭૭ ॥

યોટપાં પુષ્પં વેદ । પુષ્પવાન પ્રજાવાન પશુમાન ભવતિ । ચન્દ્રમા વા અપાં પુષ્પં । પુષ્પવાન પ્રજાવાન પશુમાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । અગ્નિર્વા અપામાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । યોટગ્નેરાયતનં વેદ ॥ ૭૮ ॥

આયતનવાન ભવતિ । આપો વા અગ્નેરાયતનં । આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । વાયુર્વા અપામાયતનં । આયતનવાન ભવતિ । યો વાયોરાયતનમ વેદ । આયતનવાન ભવતિ ॥ ૭૯ ॥

આપો વૈ વાયોરાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । અસૌ વૈ તપન્નપામાયતનં । આયતનવાન ભવતિ । યોટમુષ્ય તપત આયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । આપો વા અમુષ્ય તપત આયતનમ ॥ ૮૦ ॥

આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । ચન્દ્રમા વા અપામાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । યશ્ચન્દ્રમસ આયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । આપો વૈ ચન્દ્રમસ આયતનં । આયતનવાન ભવતિ ॥ ૮૧ ॥

ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । નક્ષત્રાણિ વા અપામાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । યો નક્ષત્રાણામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । આપો વૈ નક્ષત્રાણામાયતનં । આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ ॥ ૮૨ ॥

યોટપામાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । પર્જન્યો વા અપામાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । યઃ પર્જન્યસ્યાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । આપો વૈ પર્જન્યસ્યાટટયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપામાયતનં વેદ ॥ ૮૩ ॥

આયતનવાન ભવતિ । સંવત્સરો વા અપામાયતનં । આયતનવાન ભવતિ । યસ્સંવત્સરસ્યાયતનં વેદ । આયતનવાન ભવતિ । આપો વૈ સંવત્સરસ્યાયતનમ । આયતનવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । યોટપ્સુ નાવં પ્રતિષ્ઠિતાં વેદ । પ્રત્યેવ તિષ્ઠતિ ॥ ૮૪ ॥

ઈમે વૈ લોકા અપ્સુ પ્રતિષ્ઠિતાઃ । તદેષાટભ્યનૂક્તા । અપાગંરસમુદયગંસન્ન । સૂર્યે શુક્રગંસમાભૃતમ । અપાગંરસસ્ય યો રસઃ । તં વો ગૃહ્ણામ્યુત્તમમિતિ । ઈમે વૈ લોકા

અપાગંરસઃ । તેટમુષ્મિન્નાદિત્યે સભાભૃતાઃ । જાનુદધ્નીમુત્તરવેદીઙ્ખાત્વા । અપાં પૂરયિત્વા ગુલ્ફદધ્નમ ॥ ૮૫ ॥

પુષ્કરપર્ણૈઃ પુષ્કરદણ્ડૈઃ પુષ્કરૈશ્ચ સગ્ગ્સ્તીર્ય । તસ્મિન્વિહાયસે । અગ્નિં પ્રણીયોપસમાધાય । બ્રહ્મવાદિનો વદન્તિ । કસ્માત્પ્રણીતેટયમગ્નિશ્ચીયતે । સાપ્રણીતેટયમપ્સુ હ્યયઞ્ચીયતે । અસૌ ભુવનેપ્યનાહિતાગ્નિરેતાઃ । તમભિત એતા અબીષ્ટકા ઉપદધાતિ । અગ્નિહોત્રે દર્શપૂર્ણમાસયોઃ । પશુબન્ધે ચાતુર્માસ્યેષુ ॥ ૮૬ ॥

અથો આહુઃ । સર્વેષુ યજ્ઞક્રતુષ્વિતિ । એતદ્ધ સ્મ વા આહુશ્શણ્ડિલાઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । સત્રિયમગ્નિઞ્ચિવાનઃ । સવત્સરં પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । સાવિત્રમગ્નિઞ્ચિવાનઃ । અમુમદિત્યં પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે ॥ ૮૭ ॥

નાચિકેતમગ્નિઞ્ચિવાનઃ । પ્રાણાન્પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । ચાતુર્હોત્રિયમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । બ્રહ્મ પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । વૈશ્વસૃજમગ્નિઞ્ચિવાનઃ । શરીરં પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । ઉપાનુવાક્યમાશુમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ ॥ ૮૮ ॥

ઈમાન લોકાન્પ્રત્યક્ષેણ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । ઈમમારુણકેતુકમગ્નિઞ્ચિવાન ઈતિ । ચ એવાસૌ । ઈતશ્ચાટમુતશ્ચાટવ્યતીપાતી । તમિતિ । ચોટગ્નેર્મિથૂચા વેદ । મિથુનવાન્ભવતિ । આપો વા અગ્નેર્મિથૂચાઃ । મિથુનવાન્ભવતિ । ચ એવં વેદ ॥ ૮૯ ॥

આપો વા ઈદમાસન્ત્સલિલમેવ । સ પ્રજાપતિરેકઃ । પુષ્કરપર્ણે સમભવત । તસ્યાન્તર્મનસિ કામસ્સમવર્તત । ઈદગંસૃજેયમિતિ । તસ્માદ્યત્પુરુષો મનસભિગચ્છતિ । તદ્વાચા વદતિ । તત્કર્મણા કરોતિ । તદેષાટભ્યનૂક્તા । કામસ્તદગ્રે સમવર્તતાધિ । મનસો રેતઃ પ્રથમં યદાસીત ॥ ૯૦ ॥

સતો બન્ધુસતિ નિરવિન્દન્ન । હૃદિ પ્રતીષ્યા કવયો મનીષેતિ । ઉપનન્તદુપનમતિ । યત્કામો ભવતિ । ચ એવં વેદ । સ તપોટતપ્યત । સ તપસ્તપ્ત્વા । શરીરમધૂનુત । તસ્ય યન્માગંસમાસીત । તતોટરુણાઃ કેતવો વાતરશના ઋષય ઉદતિષ્ઠન્ન ॥ ૯૧ ॥

યે નખાઃ । તે વૈખાનસાઃ । યે વાલાઃ । તે વાલખિલ્યાઃ । યો રસઃ । સોટપામ । અન્તરતઃ કૂર્મં ભૂતગંસર્પન્તમ । તમબ્રવીત । મમ વૈત્વઙ્માગંસા । સમભૂત ॥ ૯૨ ॥

નેત્યબ્રવીત । પૂર્વમેવાહમિહાસમિતિ । તત્પુરુષસ્ય પુરુષત્વમ । સ સહસ્રશીર્ષા પુરુષઃ । સહસ્રાક્ષસ્સહસ્રપાત । ભૂત્વોદતિષ્ઠત । તમબ્રવીત । ત્વં વૈ પૂર્વગંસમભૂઃ । ત્વમિદં પૂર્વઃ કુરુષ્વેતિ । સ ઈત આદાયાપઃ ॥ ૯૩ ॥

અઞ્જલિના પુરસ્તાદુપાદધાત । એવાહ્યેવેતિ । તત આદિત્ય ઉદતિષ્ઠત । સા પ્રાચી દિક । અથાટરુણઃ કેતુર્દક્ષિણત ઉપાદધાત । એવાહ્યગ્ન ઈતિ । તતો વા અગ્નિરુદતિષ્ઠત । સા દક્ષિણા દિક । અથારુણઃ કેતુઃ પશ્ચાદુધાત । એવાહિ વાયો ઈતિ ॥ ૯૪ ॥

તતો વાયુરુદતિષ્ઠત । સા પ્રતીચી દિક । અથારુણઃ કેત્યુત્તરત ઉપાદધાત । એવાહીન્દ્રેતિ । તતો વા ઈન્દ્ર ઉદતિષ્ઠત । સોદીચી દિક । અથારુણઃ કેતુર્મધ્ય ઉપાદધાત । એવાહિ પૂષન્નિતિ । તતોવૈ પૂષોદતિષ્ઠત । સેયન્દિક ॥ ૯૫ ॥

અથારુણઃ કેતુરુપરિષ્ટાદુપાદધાત । એવાહિ દેવા હતિ । તતો દેવમનુષ્યાઃ પિતરઃ । ગન્ધર્વાપ્સરસશ્ચોદતિષ્ઠન્ન । સોર્ધ્વા દિક । યા વિપ્રુષો વિપરાપતન્ન । તાભ્યોટસુરા રક્ષાગંસિ પિશાચાશ્ચોદતિષ્ઠન્ન । તસ્માત્તે પરાભવન્ન । વિપ્રુડ્ભ્યો હિ તે સમભવન્ન । તદેષાભ્યનૂક્તા ॥ ૯૬ ॥

આપો હ યદ્બૃહતીર્ગર્મમાયન્ન । દક્ષન્દધાના જનયન્તીસ્સ્વયંભુમ । તત ઈમેધ્યસૃજ્યન્ત સર્ગાઃ । અદ્ભ્યો વા ઈદગં શિથિલમિવાટધ્રુવમિવાભવત । પ્રજાપતિર્વાવ તત । આત્મનાત્માનં વિધાય । તદેવાનુપ્રાવિશત । તદેષાભ્યનૂક્તા ॥ ૯૭ ॥

વિધાય લોકાન વિધાય ભૂતાનિ । વિધાય સર્વાઃ પ્રદિશો દિશશ્ચ । પ્રજાપતિઃ પ્રથમજા ઋતસ્ય । આત્મનાત્માનમભિસંવિવેશેતિ । સર્વમેવેદમાપ્ત્વા । સર્વમવરુદ્ધ્ય । તદેવાનુપ્રવિશતિ । ય એવં વેદ ॥ ૯૮ ॥

ચતુષ્ટય્ય આપો ગૃહ્ણાતિ । ચત્વારિ વા અપાગંરૂપાણિ । મેઘો વિદ્યુત । સ્તનયિત્નુર્વૃષ્ટિઃ । તાન્યેવાવરુન્ધે । આતપતિ વર્ષ્યા ગૃહ્ણાતિ । તાઃ પુરસ્તાદુપદધાતિ । એતા વૈ બ્રહ્મવર્ચસ્યા આપઃ । મુખત એવ બ્રહ્મવર્ચસમવરુન્ધે । તસ્માન્મુખતો બ્રહ્મવર્ચસિતરઃ ॥ ૯૯ ॥

કૂપ્યા ગૃહ્ણાતિ તા દક્ષિણત ઉપદધાતિ । એતા વૈ તેજસ્વિનીરાપ: । તેજ એટવાસ્ય દક્ષિણતો દધાતિ । તસ્માદ્દક્ષિણોટર્ધસ્તેજસ્વિતર: । સ્થાવરા ગૃહ્ણાતિ । તા: પશ્ચાદુપદધાતિ । પ્રતિષ્ઠિતા વૈ સ્થાવરા: । પશ્ચાદેવ પ્રતિતિષ્ઠતિ । વહન્તીર્ગૃહ્ણાતિ ॥ ૧૦૦ ॥

તા ઉત્તરત ઉપદધાતિ । ઓજસા વા એતા વહન્તીરિવોગ્દતીરિવ આકૂજતીરિવ ધાવન્તી: । ઓજ એવાસ્યોત્તરતો દધાતિ । તસ્માદુત્તરોટર્ધ ઓજસ્વિતર: । સંભાર્ચા ગૃહ્ણાતિ । તા મધ્ય ઉપદધાતિ । ઈચં વૈ સંભાર્ચા: । અસ્યામેવ પ્રતિતિષ્ઠતિ । પલ્વલ્યા ગૃહ્ણાતિ । તા ઉપરિષ્ટાદુપાદધાતિ ॥ ૧૦૧ ॥

અસૌ વૈ પલ્વલ્યા: । અમુષ્યામેવ પ્રતિતિષ્ઠતિ । દિક્ષૂપદધાતિ । દિક્ષુ વા આપ: । અન્નં વા આપ: । અદ્ભ્યો વા અન્નઞ્જાયતે । યદેવાદ્ભ્યોટન્નઞ્જાયતે । તદવરુન્ધે । તં વા એતમરુણા: । કેતવો વાતરશના ઋષયોટચિન્વન્ન । તસ્માદારુણકેતુક: ॥ ૧૦૨ ॥

તદેષાભ્યનૂક્તા । કેતવો અરુણાસશ્ચ । ઋષયો વાતરશના: । પ્રતિષ્ઠાગં શતધાહિ । સમાહિતાસો સગસ્રધાયસમિતિ । શતશશ્ચૈવ સહસ્રશશ્ચ પ્રતિતિષ્ઠતિ । ય એતમગ્નિઞ્ચિનુતે ય ઉચૈનમેવં વેદ ॥ ૧૦૩ ॥

જાનુદધ્નીમુત્તરવેદીઙ્ખાત્વા । અપાં પૂરયતિ । અપાગં સર્વત્વાય । પુષ્ખરપર્ણગંરુક્મં પુરુષમિત્યુપદધાતિ । તપો વૈ પુષ્કરપર્ણમ । સત્યગંરુક્મ: । અમૃતં પુરુષ: । એતાવદ્વા વાસ્તિ । યાવદેતત । યાવદેવસ્તિ ॥ ૧૦૪ ॥

તદવરુન્ધે । કૂર્મમુપદધાતિ । અપામેવ મેધમવરુન્ધે । અથો સ્વર્ગસ્ય લોકસ્ય સમષ્ટ્યૈ । આપમાપામપસ્સર્વા: । અસ્માદસ્માદિતોટમુત: । અગ્નિર્વાયુશ્ચ સૂર્યશ્ચ । સહસઞ્ચસ્કરર્દ્ધિયા ઈતિ । વાય્વશ્ચા રશ્મિપતય: લોકં પૃણચ્છિદ્રં પૃણ ॥ ૧૦૫ ॥

યાસ્તિસ્ર: પરમજા: । ઈન્દ્રઘોષા વો વસુભિરેવાહ્ય્વેતિ । પઞ્ચચિતય ઉપદધાતિ । પાઙ્ક્તોટગ્નિ: । યાવાનેવાગ્નિ: । તઞ્ચિનુતે । લોકંપૃણયા દ્વિતીયામુપદધાતિ । પઞ્ચ પદા વૈ વિરાટ । તસ્યા વા ઈચં પાદ: । અન્તરિક્ષં પાદ: । દ્યૌ: પાદ: । દિશ: પાદ: । દિશ: પાદ । પરોરજા: પાદ: । વિરાજ્યેવ પ્રતિતિષ્ઠતિ । ય એતમગ્નિઞ્ચિનુતે । ય ઉચૈનમેવં વેદ ॥ ૧૦૬ ॥

અગ્નિં પ્રણીયોપસમાધાય । તમભિત એતા અબીષ્ટકા ઉપદધાતિ । અગ્નિહોત્રે દર્શપૂર્ણમાસયોઃ । પશુબન્ધે ચાતુર્માસ્યેષુ । અથો આહુઃ । સર્વેષુ યજ્ઞક્રતુષ્વિતિ । અથ હસ્માહારુણસ્સ્વાયંભુવઃ । સાવિત્રઃ સર્વોટગ્નિરિત્યનનુષઙ્ગં મન્યામહે । નાના વા એતેષાં વીર્યાણિ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે ॥ ૧૦૭ ॥

સત્રિયમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । સાવિત્રમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । નાચિકેતમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । ચાતુર્હોત્રિય–મગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । વૈશ્વસૃજમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે ॥ ૧૦૮ ॥

ઉપાનુવાક્યમાશુમગ્નિઞ્ચિન્વાનઃ । કમગ્નિઞ્ચિનુતે । ઈમમારુણકેતુકમગ્નિઞ્ચિન્વાન ઈતિ । વૃષા વા અગ્નિઃ । વૃષાણૌ સગ્ગ્સ્ફાલયેત । હન્યેતાસ્ય યજ્ઞ : । તસ્માન્નાનુષજ્યઃ । સોત્તરવેદિષુ ક્રતુષુ ચિન્વીત । ઉત્તરવેદ્યાગ્ હ્યગ્નિશ્ચીયતે । પ્રજાકામશ્ચિન્વીત ॥ ૧૦૯ ॥

પ્રાજાપત્યો વા એષોટગ્નિઃ । પ્રાજાપત્યાઃ પ્રજાઃ । પ્રજાવાન ભવતિ । ય એવં વેદ । પશુકામશ્ચિન્વીત । સંજ્ઞાનં વા એતત પશૂનામ । યદાપઃ પશૂનામેવ સંજ્ઞાનેટગ્નિઞ્ચિનુતે । પશુમાન ભવતિ । ય એવં વેદ ॥ ૧૧૦ ॥

વૃષ્ટિકામશ્ચિન્વીત । આપો વૈ વૃષ્ટિઃ । પર્જન્યો વર્ ષુકો ભવતિ । ય એવં વેદ । આમયાવી ચિન્વીત । આપો વૈ ભેષજમ । ભેષજમેવાસ્મૈ કરોતિ । સર્વમાયુરેતિ । અભિચરગ્ગ્શ્ચિન્વીત । વજ્રો વા આપઃ ॥ ૧૧૧ ॥

વજ્રમેવ ભ્રાતૃવ્યેભ્યઃ પ્રહરતિ । સ્તૃણુતુ એનમ । તેજસ્કામો યશસ્કામઃ । બ્રહ્મવર્ચસકામસ્સ્વર્ગકામશ્ચિન્વીત । એતાવદ્વા વાસ્તિ । યાવદેદત । યાવદેવાસ્તિ । તદવરુન્ધે । તસ્યૈતદ્વ્રતમ । વર્ ષતિ ન ધાવેત ॥ ૧૧૨ ॥

અમૃતં વા આપઃ । અમૃતસ્યાનન્તરિત્યૈ । નાપ્સુ મૂત્રપુરીષઙ્કુર્યાત । ન નિષ્ઠીવેત । ન વિવસનસ્સ્નાયાત । ગુહ્યો વા એષોગ્નિઃ । એતસ્યાગ્નેરનતિદાહાય । ન પુષ્કરપર્ણાનિ હિરણ્યંવાટધિતિષ્ઠેત । એતસ્યાગ્નેરનભ્યારોહાય । ન કૂર્મસ્યાશ્નીયાત । નોદકસ્યાઘાતુકાન્યેનમોદકાનિ ભવન્તિ । અઘાતુકા આપઃ । ય એતમગ્નિઞ્ચિનુતે । ય ઉચૈનમેવં વેદ ॥ ૧૧૩ ॥

ઈમાનુકં ભુવના સીષધેમ । ઈન્દ્રશ્ચ વિશ્વે ચ દેવાઃ । યજ્ઞશ્ચ નસ્તન્વઞ્ચ પ્રજાઞ્ચ । આદિત્યૈરિન્દ્રસ્સહ સીષધાતુ । આદિત્યૈરિન્દ્રસ્સગણો મરુદ્ભિઃ । અસ્માકં ભૂત્વવિતા તનૂનામ । આપ્લવસ્વ પ્રપ્લવસ્વ । આણ્ડીભવજ મા મુહુઃ । સુખાદીન્દુઃખનિધનામ । પ્રતિમુઞ્ચસ્વ સ્વાં પુરમ ॥ ૧૧૪ ॥

મરીચયસ્સ્વાયંભુવાઃ । યે શરીરાણ્યકલ્પયન્ન । તે તે દેહઙ્કલ્પયન્તુ । માચ તે ખ્યાસ્મ તીરિષત । ઉત્તિષ્ઠ મા સ્વપ્ત । અગ્નિમિચ્છધ્વં ભારતાઃ । રાજ્ઞસ્સોમસ્ય તૃપ્તાસઃ । સૂર્યેણ સયુજોષસઃ । યુવા સુવાસા । અષ્ટાચક્રા નવદ્વારા ॥ ૧૧૫ ॥

દેવાનાં પૂરયોધ્યા । તસ્યાગંહિરણ્યમયઃ કોશઃ। સ્વર્ગો લોકો જ્યોતિષાટટવૃતઃ । યો વૈ તાં બ્રહ્મણો વેદ । અમૃતેનાટટવૃતાં પુરીમ । તસ્મૈ બ્રહ્મ ચ બ્રહ્મા ચ । આયુઃ કીર્તિં પ્રજાન્દદુઃ । વિભ્રાજમાનાગંહરિણીમ । યશસા સંપરીવૃતામ । પુરગંહિરણ્મયીં બ્રહ્મા ॥ ૧૧૬ ॥

વિવેશાટપરાજિતા । પરાઙ્ગેત્યજ્યામયી । પરાઙ્ગેત્યનાશકી । ઈહચામુત્રયાન્વેતિ । વિદ્વાન્દેવાસુરાનુભયાન । યત્કુમારી મન્દ્રયતે । યદ્યોષિદ્યત્પતિવ્રતા । અરિષ્ટં યત્કિંચ ક્રિયતે । અગ્નિસ્તદનુવેધતિ । અશૃતાસશ્રુતાસશ્ચ ॥ ૧૧૭ ॥

યજ્વાનો યેટપ્યયજ્વનઃ । સ્વર્યન્તો નાપેક્ષન્તે । ઈન્દ્રમગ્નિઞ્ચ યે વિદુઃ । સિકતા ઈવ સંયન્તિ । રશ્મિભિસ્સમુદીરિતાઃ । અસ્માલ્લોકાદમુષ્માચ્ચ । ઋષિભિરદાત્પૃશ્નિભિઃ । અપેત વીત વિ ચ સર્પતાતઃ । યેટત્રસ્થ પુરાણા યે ચ નૂતનાઃ । અહોભિરદ્ભિરક્તુભિર્વ્યક્તમ ॥ ૧૧૮ ॥

યમો દદાત્વવસાનમસ્મૈ । નૃ મુણન્તુ નૃપાત્વર્યઃ । અકૃષ્ટા યે ચ કૃષ્ટજાઃ । કુમારીષુ કનીનીષુ । જારિણીષુ ચ યે હિતાઃ । રેતઃપીતા આણ્ડપીતાઃ । અઙ્ગારેષુ ચ યે હુતાઃ । ઉભયાન પુત્રપૌત્રકાન । યુવેટહં યમરાજગાન । શતમિન્નુ શરદઃ ॥ ૧૧૯ ॥

અદો યદ્બ્રહ્મ વિલબમ । પિતૃણાશ્ચ યમસ્ય ચ । વરુણસ્યાશ્વિનોરગ્નેઃ । મરુતાશ્ચ વિહાયસામ । કામપ્રયવણં મે અસ્તુ । સ હ્યેવાસ્મિ સનાતનઃ । ઈતિ નાકો બ્રહ્મિશ્રવો રાયો ધનમ । પુત્રાનાપો દેવીરિહાટટહિત ॥ ૧૨૦ ॥

વિશીર્ષ્ણીઙ્ગૃધ્રશીર્ષ્ણીઞ્ચ । અપેતો નિરૃઋતિગંહથઃ । પરિબાધગ્ગ્શ્વેતકુક્ષમ ।
નિજઙ્ઘગંશબલોદરમ । સ તાન વાચ્ચાયચા સહ । અગ્ને નાશય સન્દૃશઃ । ઈર્ષ્યાસૂયે
બુભુક્ષામ । મન્યું કૃત્યાં ચ દીધિરે । રથેન કિગંશુકાવતા । અગ્ને નાશય સન્દૃશઃ ॥ ૧૨૧ ॥

પર્જન્યાય પ્રગાયત । દિવસ્પુત્રાય મીઢુષે । સ નો યવસમિચ્છતુ । ઈદં વચઃ । પર્જન્યાય
સ્વરાજે । હૃદો અસ્ત્વન્તરન્તદ્યુયોત । મયોભૂર્વાતો વિશ્વકૃષ્ટયસ્સન્ત્વસ્મે । સુપિપ્પલા
ઓષધીર્દેવગોપાઃ । યો ગર્ભમોષધીનામ । ગવાઙ્કૃણોત્યર્વતામ । પર્જન્યઃ પુરુષીણામ ॥ ૧૨૨ ॥

પુનર્મામૈત્ત્વિન્દ્રિયમ । પુનરાયુઃ પુનર્ભગઃ । પુનર્બ્રાહ્મણમૈતુ મા । પુનર્દ્રવિણમૈતુ મા । યન્મેઽદ્ય
રેતઃ પૃથિવીમસ્કાન । યદોષધીરપ્યસરદ્યાપઃ । ઈદન્તત્પુનરાદદે । દીર્ઘાયુત્ત્વાય વર્ચસે । યન્મે
રેતઃ પ્રસિચ્યતે । યન્મ આજાયતે પુનઃ । તેન મામમૃતં કુરુ । તેન સુપ્રજસઙ્કુરુ ॥ ૧૨૩ ॥

અદ્ભ્યસ્તિરોધાઽજાયત । તવ વૈશ્રવણસ્સદા । તિરોધેહિ સપત્નાન્નઃ । યે અપોઽશ્નન્તિ કેચન ।
ત્વાષ્ટ્રીં માયાં વૈશ્રવણઃ । રથગંસહસ્રવન્ધુરમ । પુરુશ્ચક્રગંસહસ્રાશ્વમ । આસ્થાયાયાહિ નો
બલિમ । યસ્મૈ ભૂતાનિ બલિમાવહન્તિ । ધનઙ્ગાવો હસ્તિહિરણ્યમશ્વાન ॥ ૧૨૪ ॥

અસામ સુમતૌ યજ્ઞિયસ્ય । શ્રિયં બિભ્રતોઽન્નમુખીં વિરાજમ । સુદર્શને ચ ક્રૌઞ્ચે ચ । મૈનાગે
ચ મહાગિરૌ । શતદ્વાદ્ટારગમન્તા । સગંહાર્યન્નગરં તવ । ઈતિ મન્ત્રાઃ । કલ્પઽત ઊર્ધ્વમ । યદિ
બલિગં હરેત । હિરણ્યનાભયે વિતુદયે કૌબેરાયાયં બલિઃ ॥ ૧૨૫ ॥

સર્વભૂતધિપતયે નમ ઈતિ । અથ બલિગંહૃત્વોપતિષ્ઠેત । ક્ષત્રં ક્ષત્રં વૈશ્રવણઃ । બ્રાહ્મણા
વયગ્ગ્સ્મઃ । નમસ્તે અસ્તુ મા મા હિગંસીઃ । અસ્માત્પ્રવિશ્યાન્નમદ્ધીતિ । અથ તમગ્નિમાદધીત
। યસ્મિન્નેતત્કર્મ પ્રયુઞ્જીત । તિરોધા ભૂઃ । તિરોધા ભુવઃ ॥ ૧૨૬ ॥

તિરોધાસ્સ્વઃ । તિરોધા ભૂર્ભુવસ્સ્વઃ । સર્વેષાં લોકાનામાધિપત્યે સીદેતિ । અથ તમગ્નિમિન્ધીત
। યસ્મિન્નેતત્કર્મ પ્રયુઞ્જીત । તિરોધા ભૂર્ભુવસ્સ્વસ્સ્વાહા । યસ્મિન્નસ્ય કાલે સર્વા આહુતીર
હુતા ભવેયુઃ ॥ ૧૨૭ ॥

અપિ બ્રાહ્મણમુખીનાઃ । તસ્મિન્નહ્નઃ । કાલે પ્રયુઞ્જીત । પરસ્સુપ્તજનાદ્વેપિ । માસ્મ
પ્રમાદ્યન્તમાધ્યાપયેત । સર્વાર્થાસ્સિદ્ધ્યન્તે । ય એવં વેદ । ક્ષુધ્યન્નિદમજાનતામ । સર્વાર્થા ન
સિદ્ધ્યન્તે । યસ્તે વિઘાતુકો ભ્રાતા । મમાન્તર્હૃદયે શ્રિતઃ ॥ ૧૨૮ ॥

તસ્મા ઈમમગ્રપિણ્ડઞ્જુહોમિ । સ મેટર્થાન્મા વિવધીત । મયિ સ્વાહા । રાજાધિરાજાય પ્રસહ્યસાહિને । નમો વયં વૈશ્રવણાય કુર્મહે । સ મે કામાન્કામકામાય મહ્યમ । કામેશ્વરો વૈશ્રવણો દદાતુ । કુબેરાય વૈશ્રવણાય । મહારાજાય નમઃ । કેતવો અરુણાસશ્ચ । ઋષયો વાતરશનાઃ । પ્રતિષ્ઠાગંશતધા હિ । સમાહિતાસો સહસ્રધાયસમ । શિવાનશ્શન્તમા ભવન્તુ । દિવ્યા આપ ઓષધયઃ । સુમૃડીકા સરસ્વતિ । મા તે વ્યોમ સન્દૃશિ ॥ ૧૨૯ ॥

સંવત્સરમેતદ્વ્રતં ચરેત । દ્વૌ વા માસૌ । નિયમસ્સમાસેન । તસ્મિન્નિયમવિશેષાઃ । ત્રિષવણમુદકોપસ્પર્શી । ચતુર્થકાલપાનભક્તસ્સ્યાત । અહરહર્વા ભૈક્ષમશ્નીયાત । ઔદું બરીભિસ્સમિદ્ભિરગ્નિં પરિચરેત । પુનર્માંમૈત્ત્વિન્દ્રિયમિત્યેતેનાટનુવાકેન । ઉદ્ધૃતપરિપૂતાભિરદ્ભિઃ કાર્યં કુર્વીત ॥ ૧૩૦ ॥

અસઞ્ચયવાન । અગ્નયે વાયવે સૂર્યાય । બ્રહ્મણે પ્રજાપતયે । ચન્દ્રમસે નક્ષત્રેભ્યઃ । ઋતુભ્યસ્સંવત્સરાય । વરુણાયારુણાયેતિ વ્રતહોમાઃ । પ્રવર્ગ્યવદાદેશઃ । અરુણાઃ કાણ્ડઋષયઃ । અરણ્યેટધીયીરન્ન । ભદ્રઙ્કર્ણેભિરિતિ દ્વે જપિત્વા ॥ ૧૩૧ ॥

મહાનામ્નીભિરુદકગં સગ્ગ્સ્પર્શ્ય । તમાચાર્યો દધ્યાત । શિવાનશ્શન્તમેત્યોષધીરાલભતે । સુમૃડીકેતિ ભૂમિમ । એવમપવર્ગે । ધેનુર્દક્ષિણા । કગંસં વાસશ્ચ ક્ષ્ઉઁઅમ । અન્યદ્વા શુકલમ । યથાશક્તિ વા । એવગ્ગ્સ્વાધ્યાયધર્મેણ । અરણ્યેટધીયીત । તપસ્વી પુણ્યો ભવતિ તપસ્વી પુણ્યો ભવતિ ॥ ૧૩૨ ॥

ૐ ભદ્રઙ્કર્ણેભિશ્શ્રુણુયામ દેવાઃ । ભદ્રં પશ્યેમાક્ષભિર્યજત્રાઃ । સ્થિરૈરઙ્ગૈસ્તુષ્ટુવાગંસસ્તનૂભિઃ । વ્યશેમ દેવહિતં યદાયુઃ । સ્વસ્તિ ન ઈન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવાઃ । સ્વસ્તિ નઃ પૂષા વિશ્વવેદાઃ । સ્વસ્તિ નસ્તાર્ક્ષ્યો અરિષ્ટનેમિઃ । સ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ ॥ ૧૩૩ ॥

॥ ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ ॥